

KOOPERATİF BÜLTENİ

OCAK-TEMMUZ 2024

İçindekiler

1. TÜRKİYE'DE KOOPERATİFÇİLİK	3
2. BAKANLIĞIMIZ GÖREV ALANINDAKİ KOOPERATİFLER.....	5
2.1 Bakanlığımız Görev Alanında Kurulan Kooperatiflere İlişkin Bilgiler	8
3. KOOPERATİF ÜST KURULUŞLARI	11
3.1 Türkiye Milli Kooperatifler Birliği	11
3.2 Merkez Birlikler	11
3.2.1 Kredi Kefalet Kooperatifleri Aracılığıyla Esnafa Verilen Krediler.....	12
3.3 Birlikler.....	14
4. KOOPERATİFLERİN DESTEKLENMESİ PROGRAMI (KOOPDES)	16
5. KOOPERATİFLERİN İHRACAT-İTHALAT VERİLERİ	17
5.1 Geniş Ekonomik Gruplar Sınıflandırmasına (BEC) Göre İhracat	18
5.2 Uluslararası Standart Ticaret Sınıflamasına (SITC) Göre İhracat	18
5.3 Teknoloji Sınıflamasına Göre İhracat.....	19
5.4 Ülkelere Göre İhracat	20
5.5 2024 Yılı Mevcut Durum	20

1. TÜRKİYE’DE KOOPERATİFÇİLİK

Bakanlığımız; Türk Hukuk sistemi içinde özel önem verilen ve düzenleme yapılan bir ortaklık modeli olan kooperatifler aracılığıyla toplumun geniş kesimlerine önemli hizmetler sunmaktadır. Bu hizmetlerin yürütülmesinde Bakanlığımız yanı sıra Tarım ve Orman Bakanlığı ile Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı görev ve sorumluluk sahibidir.

Kooperatiflerin üst örgütlenmesinde ilk adım Birlikler olup, Birliklerin örgütlenmesiyle de Merkez Birliği kurulmaktadır. Merkez Birliklerinin oluşturduğu en üst yapı Türkiye Milli Kooperatifler Birliği’dir.

Kooperatifler genellikle faaliyet alanlarına göre sınıflandırılmaktadır. Halen, Bakanlığımız görev alanında **33**, Tarım ve Orman Bakanlığı görev alanında **5** ve Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı görev alanında **5** olmak üzere toplam **43** türde kooperatif bulunmaktadır. Bültende yer alan kooperatif ortaklarına ilişkin istatistiki bilgiler 31.07.2024 tarihi itibarıyla Kooperatif Bilgi Sistemi (KOOPBİS)’den alınmıştır. Bununla birlikte KOOPBİS’e veri girişleri 26 Nisan 2025 tarihine kadar devam edeceğinden, kooperatiflere ve ortaklara ilişkin bilgiler nihai verileri oluşturmamaktadır.

Bununla birlikte, 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu’nda 26.10.2021 tarihinde yapılan değişiklikler sonrasında kooperatiflerin örnek anasözleşmeleri yeniden hazırlanmıştır. Bu çerçevede, 31.05.2022 tarihi itibaren Bakanlığımızca yayımlanan 27 adet örnek anasözleşme türleri aşağıdaki tabloda sıralanmıştır. Yeni kooperatif kuruluşlarında bu örnek anasözleşmeler kullanılmaktadır.

Tablo-1. Örnek Anasözleşmesi bulunan kooperatif türleri

SN	ÖRNEK ANASÖZLEŞMESİ BULUNAN KOOPERATİF TÜRLERİ
1	Bilimsel Araştırma ve Geliştirme Kooperatifi
2	Çocuk Bakım Hizmetleri Kooperatifi
3	Deniz Yolcu Taşıma Kooperatifi
4	Deniz Yük Taşıma Kooperatifi
5	Eğitim Kooperatifi
6	Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifi
7	Fikri Mülkiyet Hakları ve Proje Danışmanlığı Kooperatifi
8	Gayrimenkul İşletme Kooperatifi
9	Hizmet Kooperatifi
10	İşletme Kooperatifi
11	Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi
12	Karayolu Yolcu Taşıma Kooperatifi
13	Karayolu Yük Taşıma Kooperatifi
14	Karşılıklı Sigorta Kooperatifi
15	Küçük Sanat Kooperatifi
16	Pazarcılar İşletme Kooperatifi

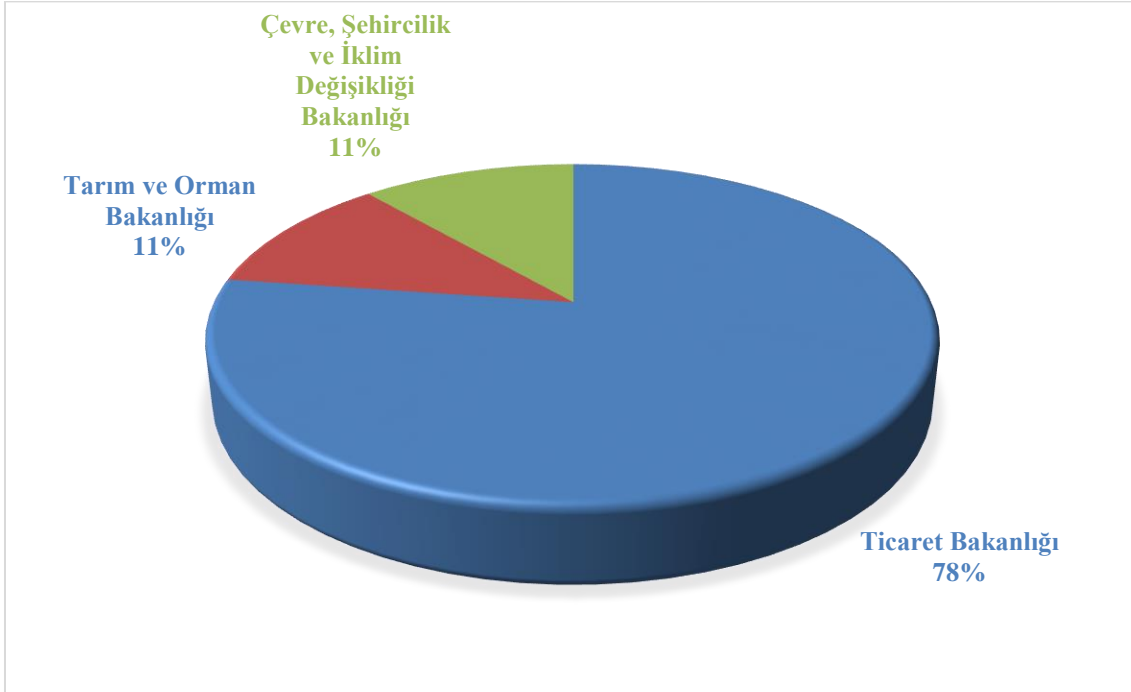
T.C. Ticaret Bakanlığı
Esnaf, Sanatkârlar ve Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü

17	Sağlık Hizmetleri Kooperatifi
18	Site İşletme Kooperatifi
19	Tarım Satış Kooperatifi
20	Taşıma ve İşletme Kooperatifi
21	Tedarik ve Dağıtım Kooperatifi
22	Temin ve Tevzi Kooperatifi
23	Turizm Geliştirme Kooperatifi
24	Tüketim Kooperatifi
25	Üretim ve Pazarlama Kooperatifi
26	Yaş Sebze ve Meyve Pazarlama Kooperatifi
27	Yenilenebilir Enerji Üretim Kooperatifi

Ülkemizde faal ve faal olmayan, **48.264** kooperatif, **325 birlik**, **12 merkez birlik** ve **1 Türkiye Milli Kooperatifler Birliği** bulunmaktadır. Mevcut durumda Kooperatif Bilgi Sistemine (KOOPBİS) kayıtlı ortak sayısı **4.164.616**'dır¹. 1163 sayılı Kooperatifler Kanununun Geçici 8 inci maddesi kapsamında kooperatiflerin sisteme veri girişleri 26/04/2025 tarihine kadar devam etmektedir.

Bakanlıkların görev alanına giren kooperatiflerin tür sayısına göre dağılımı Şekil-1'de, özetlenmiştir.

Şekil-1. Bakanlıklara göre kooperatif tür sayılarının oransal dağılımı (Temmuz 2024)

¹ 31 Temmuz 2024

2. BAKANLIĞIMIZ GÖREV ALANINDAKİ KOOPERATİFLER

Bakanlığımız görev alanındaki faal ve faal olmayan kooperatiflerin verilerinde bakıldığında;

- *Kooperatif sayısı 11.361,*
- *Kooperatif Birlik sayısı 92,*
- *Kooperatif Merkez Birlik sayısı 3,*
- *Kooperatif Milli Birlik sayısı 1,*
- *Birliklere ortak kooperatif sayısı 1.647,*
- *Kooperatif ortak sayısı 1.562.393,*

olduğu görülmekte olup, kooperatiflerin birliklere ortak olma oranı **% 14,5** olarak gerçekleşmiştir.

Kooperatif türleri arasında;

- En fazla kooperatif sayısı olan tür **taşıma kooperatifleri,**
- En fazla ortak sayısı olan tür ise **kredi ve kefalet kooperatifleridir.**

Kooperatif Bilgi Sistemi verilerine bakıldığında bir kooperatifin **ortalama ortak sayısının 138 olduğu görülmektedir.**

Toplam kooperatif sayısına göre türleri sıraladığımızda;

- **5.191** kooperatifle *taşıma kooperatifleri,*
- **1.150** kooperatifle *kadın kooperatifleri,*
- **982** kooperatifle *kredi kefalet kooperatifleri*
- **828** kooperatifle *gayrimenkul işletme kooperatifleri*
- **802** kooperatifle *işletme kooperatifleri,*

Faal kooperatif sayısına göre türleri sıraladığımızda;

- **4.585** kooperatifle *taşıma kooperatifleri,*
- **1.091** kooperatifle *kadın girişimi üretim ve işletme kooperatifleri,*
- **973** kooperatifle *esnaf ve sanatkârlar kredi ve kefalet kooperatifleri,*
- **803** kooperatifle *gayrimenkul işletme kooperatifleri,*
- **716** kooperatifle *işletme kooperatifleri,*

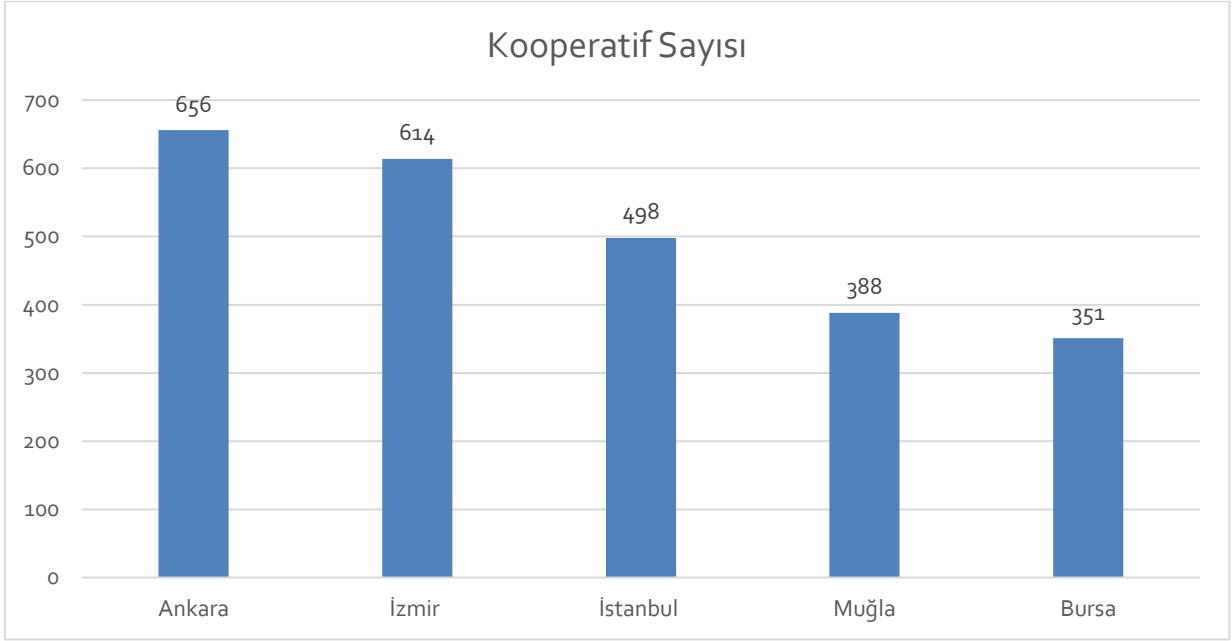
gelmektedir.

Ülkemizde bütün illerde kooperatif bulunmaktadır. Bakanlığımız yetki alanında en fazla sayıda faal kooperatif bulunan il **Ankara (656)** olup, en az sayıda faal kooperatif kurulan il Kilis (15)'dir. En fazla sayıda faal kooperatif bulunan ilk beş il Şekil-2'de, en az sayıda faal kooperatif bulunan ilk 5 il ise Şekil-3'te gösterilmektedir.

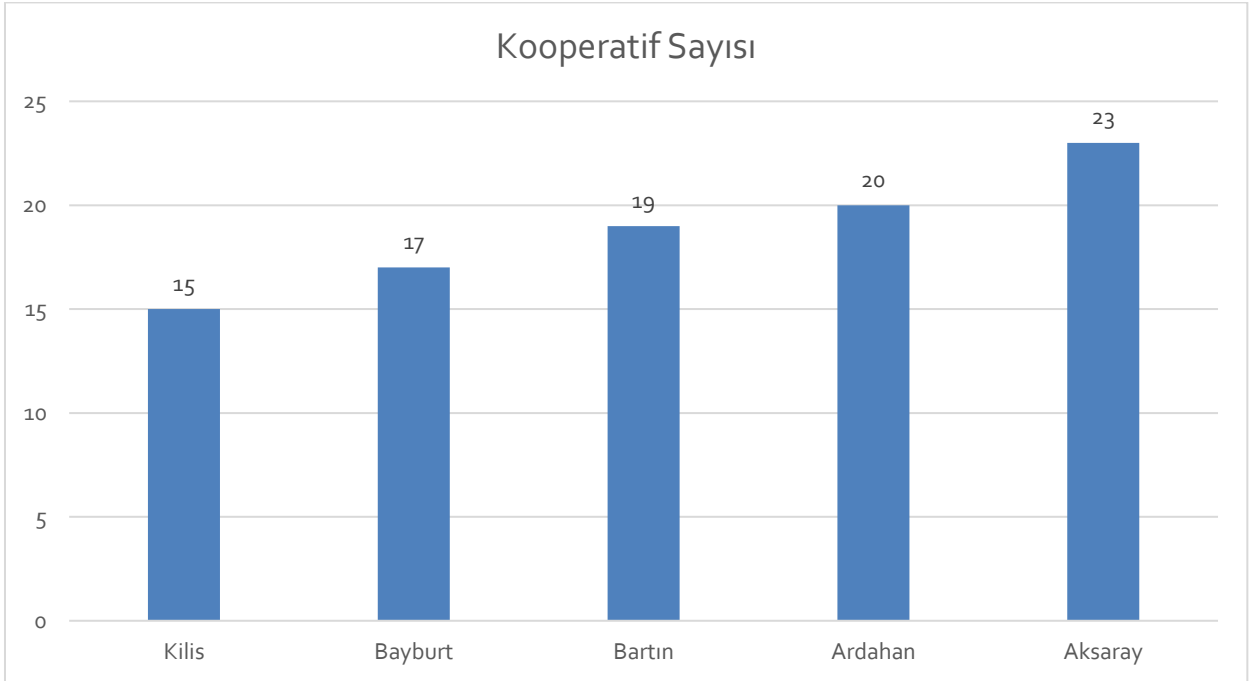

T.C. Ticaret Bakanlığı
Esnaf, Sanatkârlar ve Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü

Şekil-2. En fazla sayıda faal kooperatif bulunan beş il (Temmuz 2024)

Şekil-3. En az sayıda faal kooperatif bulunan beş il (Temmuz 2024)

T.C. Ticaret Bakanlığı
Esnaflık, Sanatkarlar ve Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü

Bakanlığımız görev alanında toplam kooperatif sayısına göre (faal ve faal olmayan) kooperatif ve ortak sayılarının dağılımı Tablo-2’de gösterilmiştir.

Tablo-2. Bakanlığımız görev alanındaki kooperatif ve ortak sayıları (Temmuz 2024)

KOOPERATİFLER	KOOPERATİF SAYISI	ORTAK SAYISI
BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE GELİŞTİRME KOOPERATİFİ	17	150
DENİZ YOLCU TAŞIMA KOOPERATİFİ	63	1.079
DENİZ YÜK TAŞIMA KOOPERATİFİ	1	10
EĞİTİM KOOPERATİFİ	55	3.042
ELEKTRİK ENERJİSİ ÜRETİM VE TÜKETİM KOOPERATİFİ	6	46
ESNAF VE SANATKÂRLAR KREDİ VE KEFALET KOOPERATİFİ	982	855.791
FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI VE PROJE DANIŞMANLIĞI KOOPERATİFİ	8	63
GAYRİMENKUL İŞLETME KOOPERATİFİ	828	52.416
HAMALLAR TAŞIMA KOOPERATİFİ	2	7
HİZMET KOOPERATİFİ	117	1.775
İŞLETME KOOPERATİFİ	802	96.215
KADIN GİRİŞİMİ ÜRETİM VE İŞLETME KOOPERATİFİ	1.150	14.045
KALKINMA KOOPERATİFİ	35	1.050
KARAYOLU YOLCU TAŞIMA KOOPERATİFİ	1.159	30.427
KARAYOLU YÜK TAŞIMA KOOPERATİFİ	339	18.161
KÜÇÜK SANAT KOOPERATİFİ	53	1.200
MOTORLU TAŞIYICILAR KOOPERATİFİ	3.579	92.700
PAZARCILAR İŞLETME KOOPERATİFİ	5	191
SAĞLIK HİZMETLERİ KOOPERATİFİ	0	0
SİGORTA KOOPERATİFİ	4	4.943
SİTE İŞLETME KOOPERATİFİ	37	11.822
TARIM SATIŞ KOOPERATİFİ	326	261.049
TAŞIMA VE İŞLETME KOOPERATİFİ	48	1.613
TEDARİK VE DAĞITIM KOOPERATİFİ	2	22

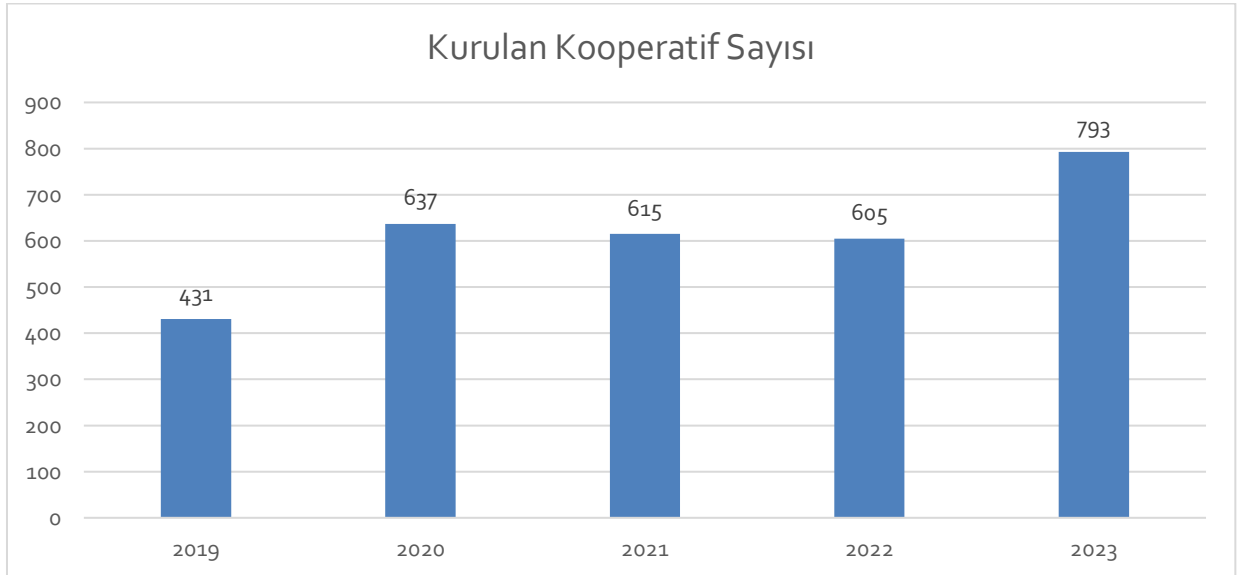

TEDARİK VE KEFALET KOOPERATİFİ	1	0
TEMİN VE TEVZİ KOOPERATİFİ	125	25.340
TÜKETİM KOOPERATİFİ	704	44.156
TURİZM GELİŞTİRME KOOPERATİFİ	489	17.619
ÜRETİM VE PAZARLAMA KOOPERATİFİ	354	16.592
YARDIMLAŞMA KOOPERATİFİ	12	7.755
YAŞ SEBZE VE MEYVE PAZARLAMA KOOPERATİFİ	22	1.831
YAYINCILIK KOOPERATİFİ	10	54
YENİLENEBİLİR ENERJİ ÜRETİM KOOPERATİFİ	26	1.229
TOPLAM	11.361	1.562.393

2.1 Bakanlığımız Görev Alanında Kurulan Kooperatiflere İlişkin Bilgiler

Bakanlığımız görev alan kooperatif kuruluş sayılarında 2020 ve 2023 yıllarda diğer yıllara nispeten daha fazla artış gerçekleşmiştir. Söz konusu kooperatiflerin yıllar itibarıyla kuruluş sayılarına Şekil-4'te yer verilmiştir.

Şekil-4. Bakanlığımız görev alanında kurulan kooperatif sayıları (2019-2023)

T.C. Ticaret Bakanlığı
Esnaf, Sanatkârlar ve Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü

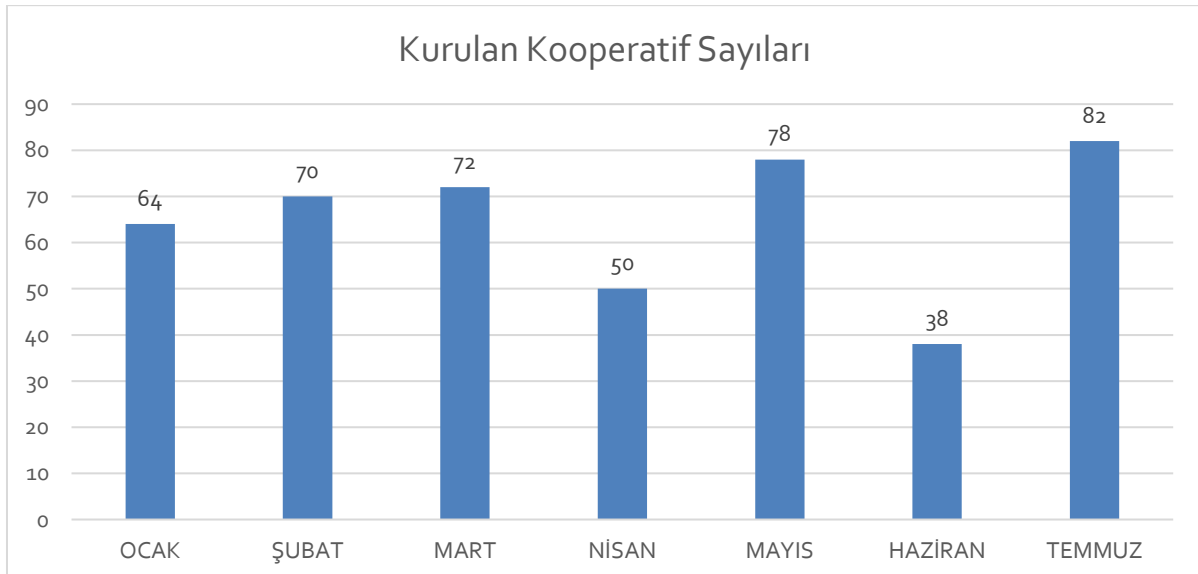
Yukarıdaki şekilde yer verilen bilgiler ışığında kuruluş sayıları itibariyle kooperatif türlerine göre sıraladığımızda 2019-2022 yılları arasında en fazla kurulan kooperatif türü **Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi**'dir. 2023 yılında ise **“Gayrimenkul İşletme Kooperatifi”** en fazla kurulan kooperatif türüdür. Kooperatif türlerine göre en fazla kurulanlara ilişkin bilgiler Tablo-3'te yer almaktadır.

Tablo-3. Bakanlığımız görev alanında kurulan kooperatiflerin türlerine göre sayıları (ilk üç)

Yıl	Kooperatif Tür	Sayı
2019	Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	92
	Gayrimenkul İşletme Kooperatifi	77
	Karayolu Yolcu Taşıma Kooperatifi	58
2020	Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	253
	Gayrimenkul İşletme Kooperatifi	94
	Üretim ve Pazarlama Kooperatifi	76
2021	Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	328
	İşletme Kooperatifi	63
	Karayolu Yolcu Taşıma Kooperatifi	39
2022	Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	227
	Gayrimenkul İşletme Kooperatifi	112
	Turizm Geliştirme Kooperatifi	64
2023	Gayrimenkul İşletme Kooperatifi	288
	Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	183
	İşletme Kooperatifi	88

Bununla birlikte; 2024 yılının ilk 7 aylık döneminde kooperatif kuruluş sayısı **454**'tür. Bu dönemde en fazla kooperatif Temmuz ayında kurulmuştur. Kooperatif kuruluşlarına ilişkin 2024 yılı ilk 7 aylık bilgileri Şekil-5'de yer almaktadır.

Şekil-5. Bakanlığımız görev alanında kurulan kooperatif sayıları (Temmuz 2024)

T.C. Ticaret Bakanlığı
Esnaf, Sanatkârlar ve Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü

Yukarıdaki şekilde yer verilen bilgiler ışığında kuruluş sayıları itibariyle kooperatif türlerine göre sıraladığımızda Ocak ve Temmuz aylarında en fazla kurulan kooperatif türü **Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi** iken; Şubat, Nisan, Mayıs ve Haziran aylarında **Gayrimenkul İşletme Kooperatifi**'dir. Mart ayında ise bu iki kooperatif türünün kuruluş sayıları eşit ve en fazladır. Kooperatif türlerine göre en fazla kurulanlara ilişkin bilgiler Tablo-4'te yer almaktadır.

Tablo-4. Bakanlığımız görev alanında kurulan kooperatiflerin türlerine göre sayıları (İlk üç-Temmuz 2024)

Aylar	Kooperatif Tür	Sayı
Ocak	Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	19
	Gayrimenkul İşletme Kooperatifi	18
	İşletme Kooperatifi	7
Şubat	Gayrimenkul İşletme Kooperatifi	21
	Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	14
	İşletme Kooperatifi	11
Mart	Gayrimenkul İşletme Kooperatifi	22
	Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	22
	Turizm Geliştirme Kooperatifi	9
Nisan	Gayrimenkul İşletme Kooperatifi	18
	Turizm Geliştirme Kooperatifi	12
	Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	11
Mayıs	Gayrimenkul İşletme Kooperatifi	26
	Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	15
	İşletme Kooperatifi	10
Haziran	Gayrimenkul İşletme Kooperatifi	12
	Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	12
	Karayolu Yük Taşıma Kooperatifi	4
Temmuz	Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	29
	Gayrimenkul İşletme Kooperatifi	17
	Turizm Geliştirme Kooperatifi	12

3. KOOPERATİF ÜST KURULUŞLARI

Kooperatiflerin örgütlenmesinde ilk adım Birlikler olup, faaliyet alanına göre Birlikler Merkez Birliklerini kurmaktadır. Birlikler ve Merkez Birlikleri de Türkiye Milli Kooperatifler Birliğine ortak olabilmektedir.

3.1 Türkiye Milli Kooperatifler Birliği

Türkiye Milli Kooperatifler Birliği 1991 yılında kurulmuş olup ülkemizde kooperatiflerin en üst örgütlü yapısıdır. Ortakları; **11 Merkez Birliği ve 3 Bağımsız Birliktir.** Türkiye Milli Kooperatifler Birliği ortakları olan merkez birlikleri ile bağımsız birliklerin listesi Tablo-5'de gösterilmektedir.

Tablo-5. Türkiye Milli Kooperatifler Birliği Ortakları

SN	Merkez Birliği
1	Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri Birlikleri Merkez Birliği (TESKOMB)
2	Türkiye Kent Kooperatifleri Merkez Birliği (TÜRKKENT)
3	Tüm Tüketim Kooperatifleri Merkez Birliği
4	Türkiye Ormancılık Kooperatifleri Merkez Birliği (OR-KOOP)
5	Türkiye S.S. Yapı Kooperatifleri Merkez Birliği (TÜRKKENT)
6	S.S. Köy Kalkınma ve Diğer Tarımsal Amaçlı Kooperatif Birlikleri Merkez Birliği (Köy-Koop)
7	Tüm Motorlu Taşıyıcılar Kooperatifleri Merkez Birliği
8	Su Ürünleri Kooperatifi Merkez Birliği (Sür-Koop)
9	Türkiye Sulama Kooperatifleri Merkez Birliği (Tüs-Koopbir)
10	Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği
11	Tarım Kooperatifleri Merkez Birliği (Tarım-Koop)
	Bağımsız Birlikler
1	Pancar Ekicileri Kooperatifleri Birliği (Pankobirlik)
2	Tüm Eczacılar Üretim, Temin, Dağıtım Kooperatifleri Birliği
3	100 yıl Yapı Kooperatifleri Birliği

3.2 Merkez Birlikler

Bakanlığımız görev alanında bulunan kooperatiflerin kurduğu merkez birlikler;

- Kredi ve Kefalet Kooperatifleri Merkez Birliği,
- Tüketim Kooperatifleri Merkez Birliği,
- Taşıyıcılar Kooperatifleri Merkez Birliği'dir.

Bu birliklerin ortak sayıları Tablo-6'da gösterilmektedir.

Tablo-6. Bakanlığımız görev alanındaki kooperatif merkez birlikleri

SN	Kooperatif Merkez Birliği Türleri	Merkez Birlik Sayısı	Ortak Sayısı
1	TÜRKİYE ESNAF VE SANATKÂRLAR KREDİ VE KEFALET KOOPERATİFLERİ BİRLİKLERİ MERKEZ BİRLİĞİ	1	32
2	TÜM MOTORLU TAŞIYICILAR KOOPERATİFLERİ MERKEZ BİRLİĞİ	1	18
3	TÜM TÜKETİM KOOPERATİFLERİ MERKEZ BİRLİĞİ	1	4
TOPLAM		3	54

3.2.1 Kredi Kefalet Kooperatifleri Aracılığıyla Esnafa Verilen Krediler

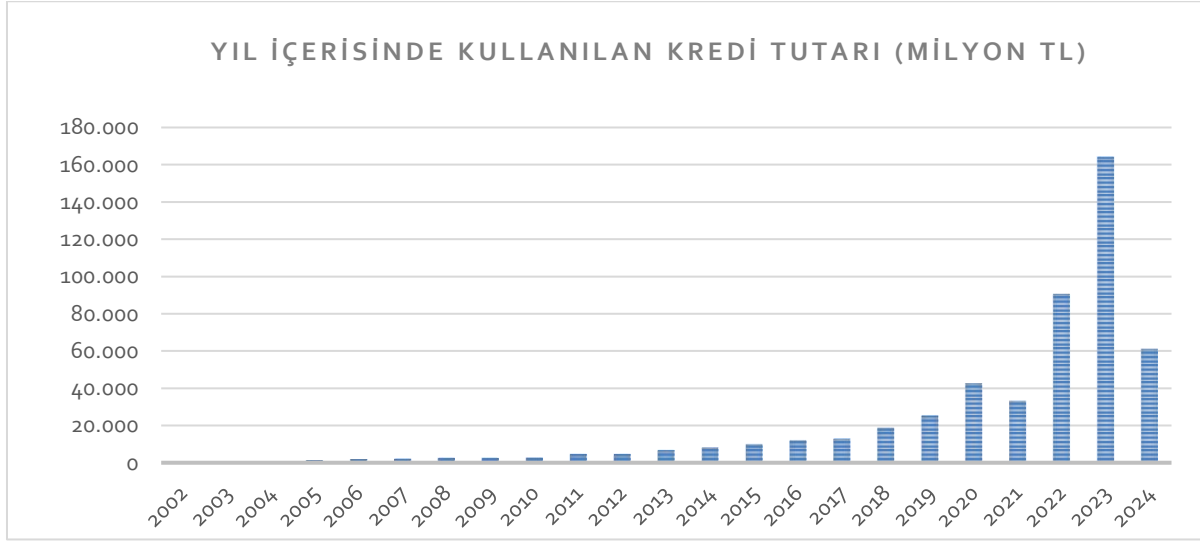
Türkiye’de faaliyet gösteren kooperatif merkez birlikleri arasında en fazla ortak sayısına sahip merkez birliği, Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri Birlikleri Merkez Birliği (TESKOMB) olup, amacı “Esnaf ve sanatkârlara mesleki faaliyetleri için gerekli krediyi sağlamak veya kredi ve banka teminat mektubu almak üzere kefil olmak” olarak tanımlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda teşkil edilen Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri (ESKKK), ESKKK Birliklerine; bu birlikler ise TESKOMB’a ortaktır.

Esnaf ve sanatkârlar, ortağı oldukları Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri kefaletiyle Türkiye Halk Bankası’ndan Hazine sübvansiyonlu kredi kullanabilmektedir. Hazine sübvansiyonlu Esnaf Kredileri, %50 faiz sübvansiyonlu krediler ve sıfır faizli krediler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

2002 yılında kullanılan kredi tutarı 151 milyon TL ve kredilerde bakiyesi bulunan esnaf ve sanatkâr sayısı 63.523 iken, 2024 yılı içerisinde Temmuz ayı sonu itibariyle kullanılan 148.251 adet kredinin (% 50 ve % 100 faiz indirimli) toplam tutarı ülkemiz genelinde 70,2 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Söz konusu kredilerin yıllar itibariyle kullanım tutarları Şekil-6’da gösterilmektedir.

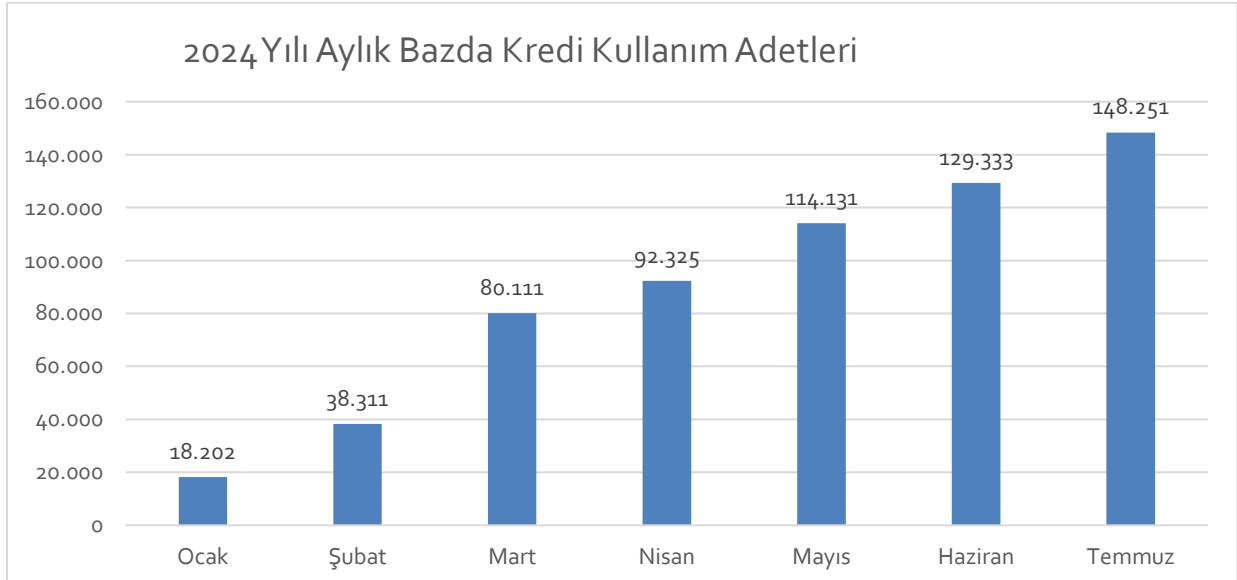

Şekil-6. Yıllar itibariyle kullanılan kredi tutarları (Temmuz 2024)

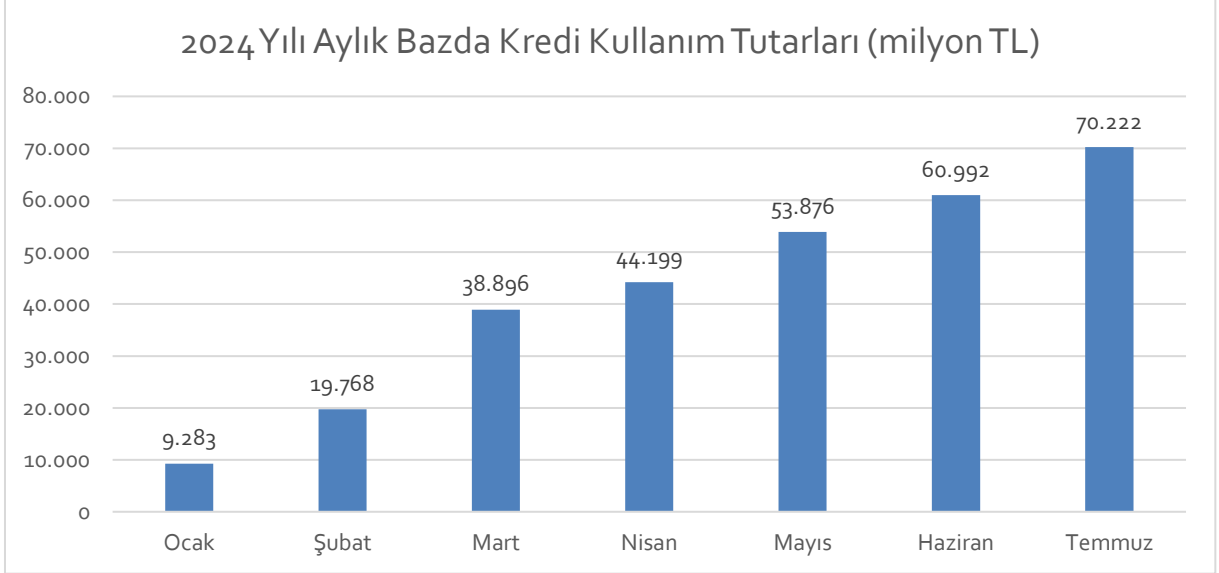
2024 yılı içindeki kredilerin kullanım adetlerine Şekil-7’de, kullanım tutarlarına ise Şekil-8’de yer verilmiştir. Grafiklerde gösterilen verilere, kümülatif olarak yer verilmiş olup ilgili ayın sonu itibariyle ulaşılan kullanım adedini göstermektedir.

Şekil-7. 2024 Yılı Aylık Bazda Kullanım Adetleri (Verilere kümülatif olarak yer verilmiş olup ilgili ayın sonu itibariyle ulaşılan kullanım adedidir.)

Şekil-8. 2024 Yılı Aylık Bazda Kullanım Tutarları (Verilere kümülatif olarak yer verilmiş olup ilgili ayın sonu itibariyle ulaşılan kullanım adedidir.)

3.3 Birlikler

Bakanlığımız görev alanında bulunan kooperatifler 11 ayrı türde birlik halinde örgütlenmişlerdir. Merkez Birliklerine üye olan birlik sayısı 54 tür. Merkez Birliklerine üye olma oranı % 59 olarak gerçekleşmiştir.

Türlere göre; en fazla sayıda birlik 32 birlikle kredi kefalet kooperatiflerinde kurulmuş bunu sırasıyla, 30 birlikle taşıyıcı kooperatifleri ve 13 birlikle tarım satış kooperatifleri izlemektedir.

Birliklerin kurulduğu kooperatif türleri aşağıda gösterilmektedir;

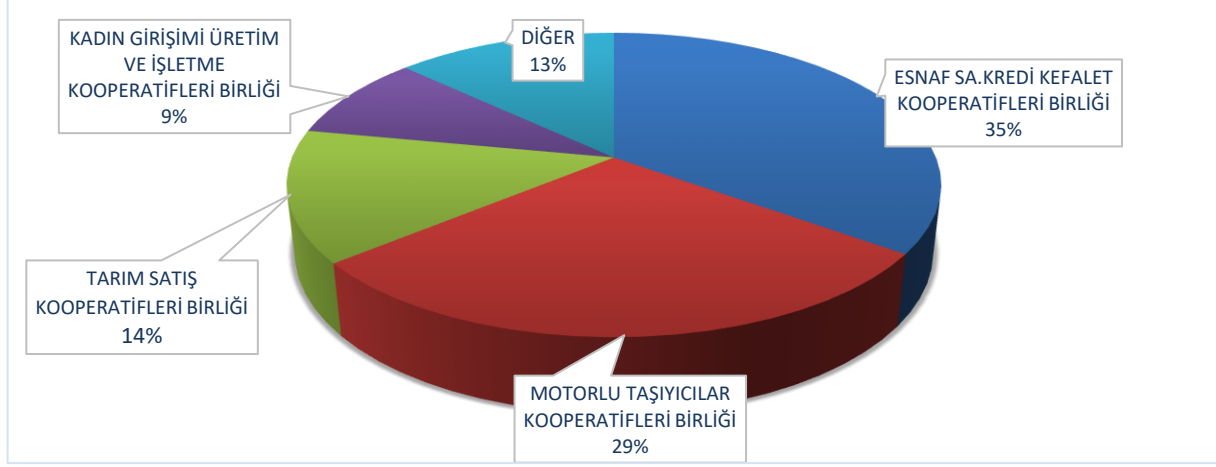
- ✓ Deniz Yolcu Taşıma Kooperatifleri Birliği
- ✓ Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri Birliği
- ✓ İşletme Kooperatifleri Birliği
- ✓ Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifleri Birliği
- ✓ Karayolu Yolcu Taşıma Kooperatifleri Birliği
- ✓ Küçük Sanat Kooperatifleri Birliği
- ✓ Motorlu Taşıyıcılar Kooperatifleri Birliği
- ✓ Tarım Satış Kooperatifleri Birliği
- ✓ Tüketim Kooperatifleri Birliği
- ✓ Üretim Temin Dağıtım Kooperatifleri Birliği
- ✓ Üretim ve Pazarlama Kooperatifleri Birliği

Bakanlığımız görev alanında bulunan kooperatif birliklerinin türlere göre dağılımı Şekil-9'da gösterilmiştir.

T.C. Ticaret Bakanlığı
Esnaf, Sanatkârlar ve Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü

Şekil-9. Faal olan birliklerin türlere göre dağılımı (Temmuz 2024)

Ülkemizde faaliyet gösteren tarım satış kooperatifleri ve birlikleri ile ilgili ayrıntılı bilgiler ise Tablo-7’de özetlenmektedir.

Tablo 7. Tarım satış kooperatifleri ve birlikleri (Temmuz 2024)

BİRLİK ADI	Kooperatif Sayısı	Ortak Sayısı	Personel Sayısı (Koop+Birlik+Bağlı Ortaklık+İşletme)	
			Daimi	Geçici
Fiskobirlik	50	116.231	493	150
Trakyabirlik	48	36.760	1.006	119
Tariş Pamuk Birliği	40	15.089	228	364
Çukobirlik	36	7.589	153	10
Tariş Zeytinyağı Birliği	30	17.423	332	217
Tariş Üzüm Birliği	13	8.614	196	236
Karadenizbirlik	12	20.727	93	59
Tariş İncir Birliği	12	3.497	68	372
Tiftikbirlik	10	636	7	1
Marmarabirlik	8	24.376	533	38
Gülbirlik	6	2.566	106	93
Kozabirlik	5	2.548	16	0
Antbirlik	5	2.409	239	27
Bağımsız Tarım Satış Kooperatifleri	11	1.028	44	1
TOPLAM	286	259.493	3.514	1.687
			5.201	

4. KOOPERATİFLERİN DESTEKLENMESİ PROGRAMI (KOOPDES)

Uygulanmasına ilişkin usul ve esasların Kooperatifçilik Proje Destek Yönetmeliği ile düzenlendiği Kooperatiflerin Desteklenmesi Programı (KOOPDES) ile kooperatif ve üst kuruluşlarının makine ve ekipman ile ilgili mal alımlarına, tanıtım faaliyetlerine ilişkin hizmet alımlarına ve nitelikli personel istihdamına yönelik Bakanlığımız tarafından hibe desteği sağlanmaktadır.

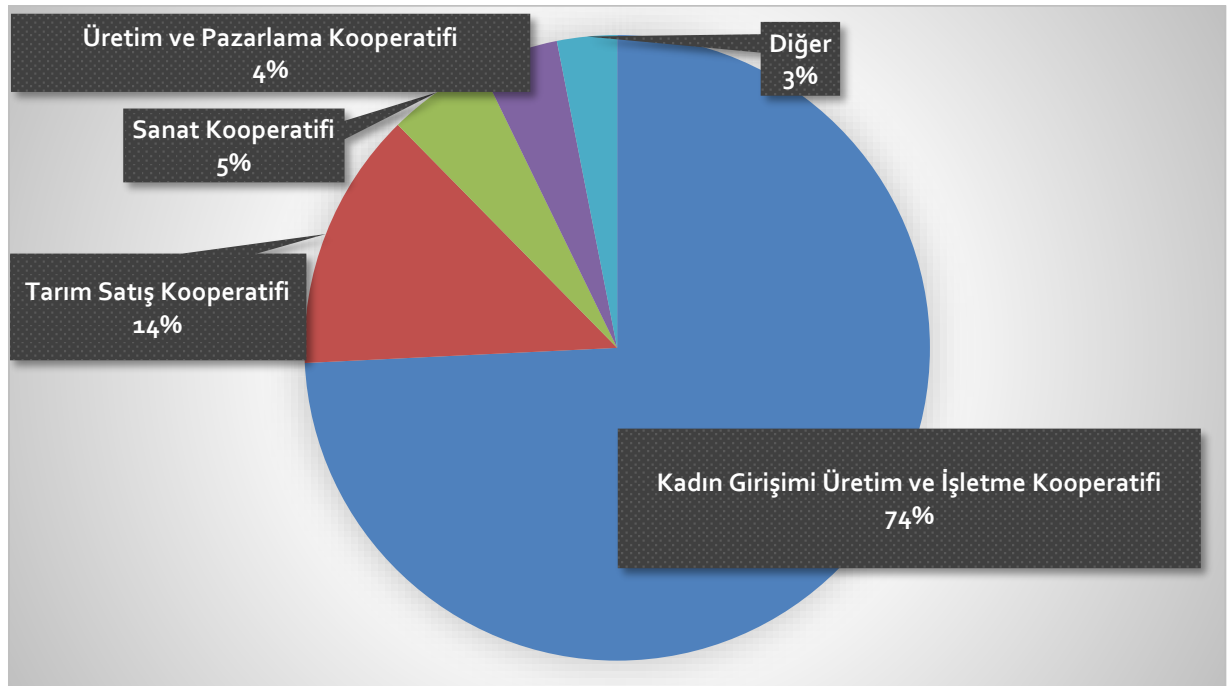
KOOPDES başvurularına yönelik ilk çağrı 2024 yılı Şubat ayında başlamış ve Mart ayı sonuna kadar başvuru süreci devam etmiştir. KOOPDES 2024 yılı 1. çağrı kapsamında, kooperatif ve üst kuruluşlarınca Bakanlığımıza sunulan 97 projeye yaklaşık 24 milyon TL tutarında hibe desteği sağlanmasına yönelik Merkez Proje Komisyonu kararı alınmış, mezkûr kararlar 15.05.2024 tarihinde Bakanlık makamınca onaylanmıştır.

2024 yılı 1. çağrı kapsamında en çok başvurusu onaylanan kooperatif türü, 72 başvuruyla Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifleri olmuştur. Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifleri, 2024 yılı 1. çağrı döneminde KOOPDES desteklerinden faydalanmaya hak kazanan kooperatiflerin %74'ünü oluşturmaktadır.

Bu sayıyı 13 başvuru ile Tarım Satış Kooperatifleri takip etmektedir. Tarım Satış Kooperatifleri ise onaylanan başvuruların %14'ünü oluşturmaktadır.

KOOPDES başvurularının 1. çağrı döneminde kooperatif türlerine göre dağılımı Şekil-10'da gösterilmektedir.

Şekil-10. 2024 Yılı 1. Çağrı Dönemi KOOPDES Başvurularının Kooperatif Türlerine Göre Dağılımı

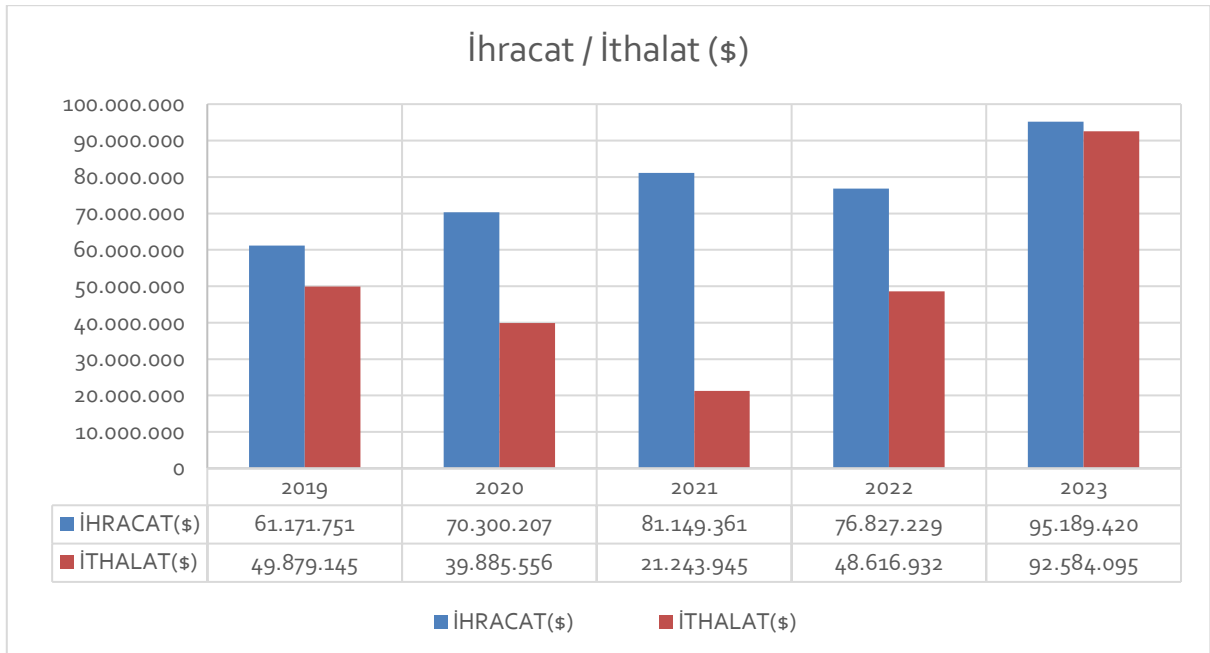

5. KOOPERATİFLERİN İHRACAT-İTHALAT VERİLERİ

Kooperatiflerin dış ticaretine ilişkin veriler yıllar itibariyle incelenmiş ve ulaşılan sonuçlara aşağıda yer verilmiştir. 2019 yılında kooperatiflerce yapılan ihracatın toplam tutarı 61.171.751\$ iken bu tutar 2023 yılı sonunda **95.189.420 \$**'a ulaşmıştır. 2024 yılı Haziran ayı itibarıyla kooperatiflerce gerçekleştirilen ihracatın toplam tutarı ise 54.372.243 \$ olarak gerçekleşmiştir. Dış ticarete ilişkin veriler Bakanlığımız **Ticaret Araştırmaları ve Risk Değerlendirme Genel Müdürlüğü**nden alınmıştır. Kooperatifler tarafından gerçekleştirilen ihracat tutarının yıllara göre değişimi Şekil-11'de gösterilmektedir.

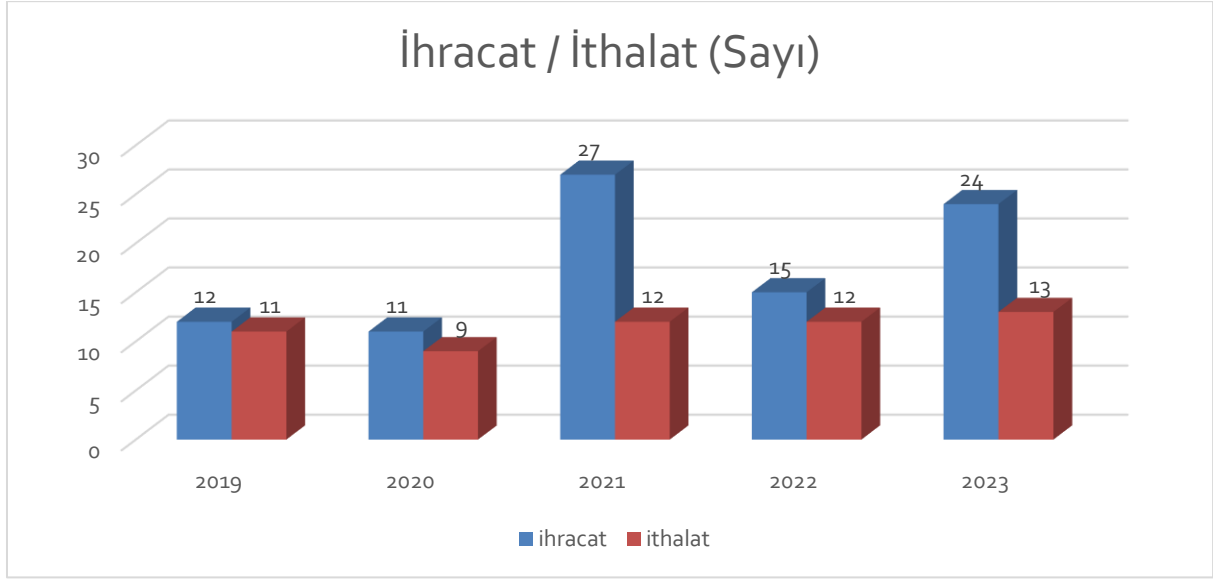
Şekil -11. Yıllara göre kooperatiflerce gerçekleştirilen ihracat ve ithalat tutarı (2019-2023)

2019 yılında ihracat yapan kooperatif sayısı 12 iken bu sayı 2023 yılı itibariyle 24'e yükselmiştir. Şekil-12'de ihracat yapan kooperatiflerin sayısının yıllara göre değişimi gösterilmektedir.

Şekil-12. Yıllara göre ihracat-ithalat yapan kooperatif sayısı (2019-2023)

5.1 Geniş Ekonomik Gruplar Sınıflandırmasına (BEC) Göre İhracat

Geniş Ekonomik Gruplar Sınıflandırmasına göre, 2023 yılında kooperatiflerce yapılan ihracatta en yüksek payı alan “tüketim malları”, 66 milyon dolar ile kooperatiflerin ihracatının yaklaşık %69’una tekabül etmektedir. Kooperatiflerin Geniş Ekonomik Gruplar Sınıflandırmasına (BEC) göre 2023 yılı ihracat tutarları Tablo-8’de gösterilmektedir.

Tablo-8. Kooperatiflerin Geniş Ekonomik Gruplar Sınıflandırmasına göre ihracat tutarları (2023)

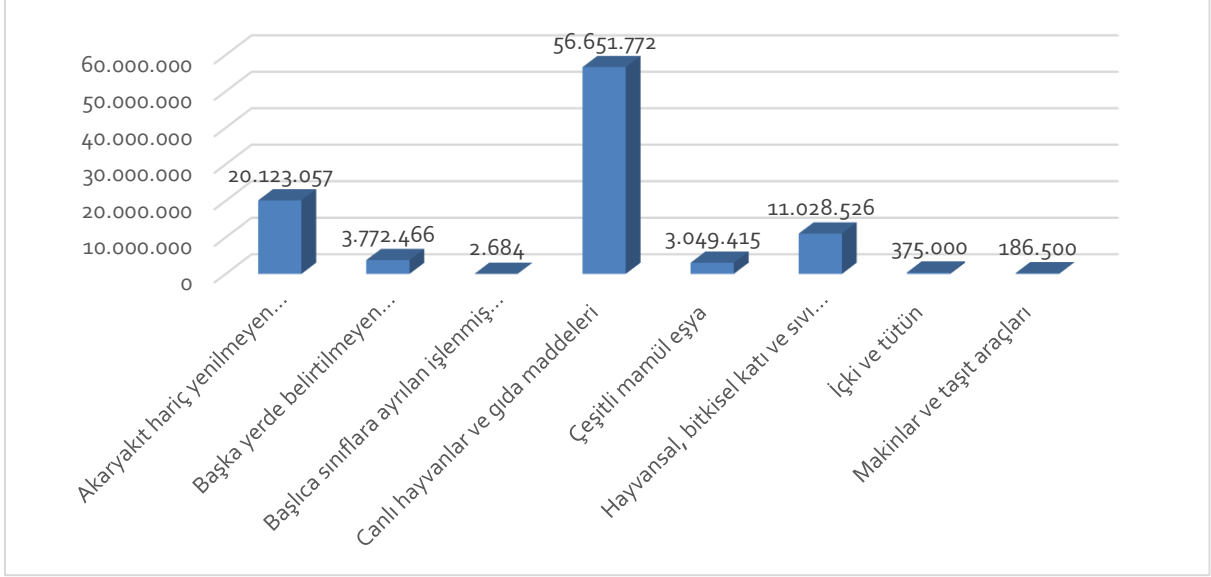
BEC_ADI	2022 KIYMET(\$)	2022 YIL İÇİNDEKİ PAY (%)	2023 KIYMET(\$)	2023 YIL İÇİNDEKİ PAY (%)
Hammadde (ara malları)	16.892.248	21,98	28.999.507	30,46
Tüketim malları	59.934.797	78,01	66.003.413	69,33
Yatırım (sermaye) malları	184	0,0002	186.500	0,19

5.2 Uluslararası Standart Ticaret Sınıflamasına (SITC) Göre İhracat

Uluslararası Standart Ticaret Sınıflamasına göre, 2023 yılında kooperatiflerce yapılan ihracatta en yüksek payı alan “canlı hayvanlar ve gıda maddeleri”, 57 milyon dolar ile kooperatiflerin ihracatının yaklaşık %60’ına tekabül etmektedir. Bunu, 20 milyon dolar ile “Akaryakıt hariç yenilmeyen hammaddeler” ve 11 milyon dolar ile “Hayvansal, bitkisel katı ve sıvı yağlar, mumlar” takip etmektedir. Kooperatiflerin Geniş Ekonomik Gruplar Sınıflandırmasına (BEC) göre 2023 yılı ihracat tutarları Şekil-13’de gösterilmektedir.

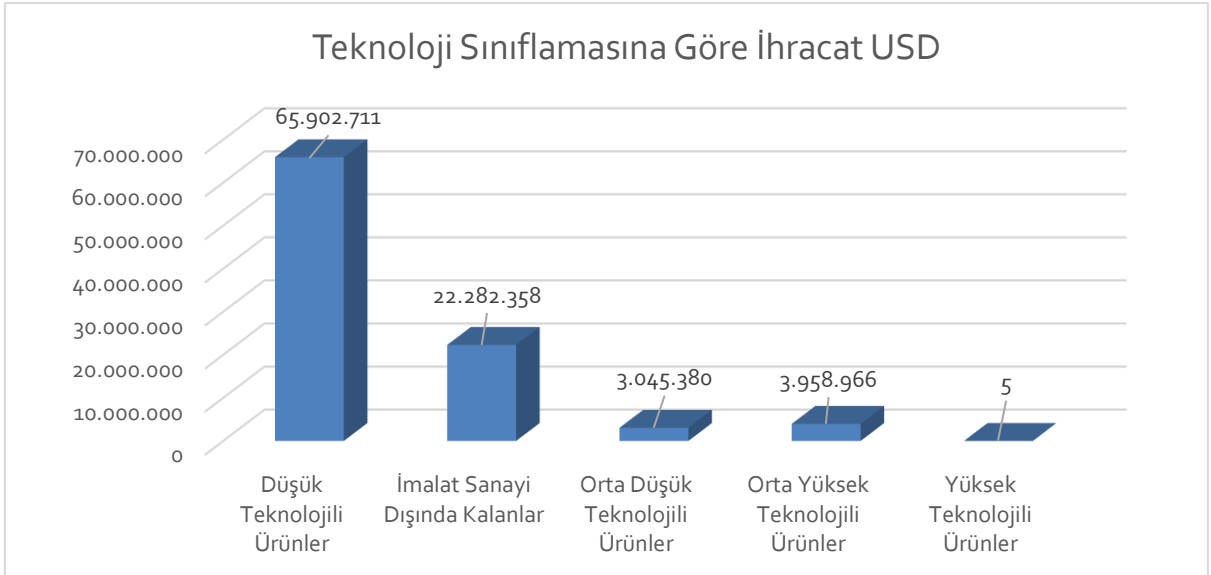
Şekil -13. Kooperatiflerin Uluslararası Standart Ticaret Sınıflamasına (SITC) göre ihracat tutarları (2023)

5.3 Teknoloji Sınıflamasına Göre İhracat

Teknoloji Sınıflamasına göre, 2023 yılında kooperatiflerce yapılan ihracatta en yüksek payı alan “düşük teknoloji ürünler”, 66 milyon dolar ile kooperatiflerin ihracatının yaklaşık %69’una tekabül etmektedir. Bunu, 22 milyon dolar ile kooperatiflerin yıl içi toplam ihracatının %23’üne tekabül eden “imalat sanayi dışında kalan ürünler” takip etmektedir. Kooperatiflerin Teknoloji Sınıflamasına göre 2023 yılı ihracat tutarları Şekil-14’te gösterilmektedir.

Şekil -14. Kooperatiflerin Teknoloji Sınıflamasına göre ihracat tutarları (2023)

5.4 Ülkelere Göre İhracat

Kooperatiflerin 2023 yılında en çok ihracat yaptığı üç ülke **Rusya**, **Almanya** ve **İngiltere** olmuştur. (sırasıyla %22,1, %17,9 ve %17,7) Kooperatiflerin yıl içerisinde en çok ihracat yaptığı 10 ülkeden yaptığı ihracat tutarı ile bu 10 ülkenin kooperatiflerin toplam ihracatındaki payına Tablo 9’da yer verilmiştir.

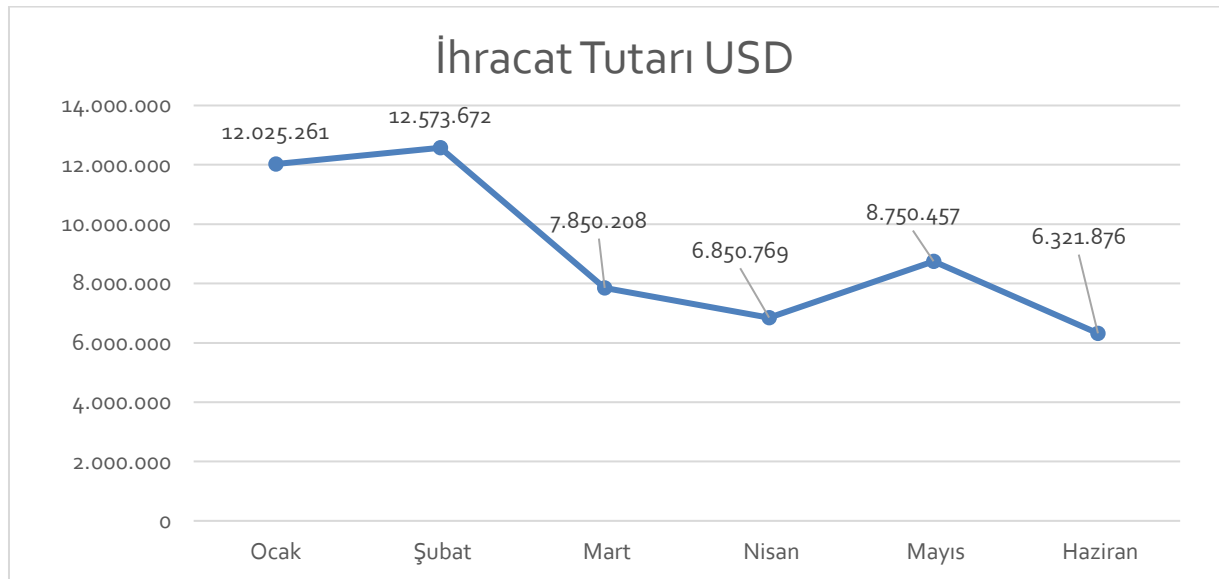
Tablo-9. Kooperatiflerin en çok ihracat yaptığı 10 ülke (2023)

ÜLKE ADI	KIYMET (\$)	YIL İÇİNDEKİ PAY (%)
Rusya	16.323.938	22,1
Almanya	13.207.030	17,9
İngiltere	13.039.797	17,7
İtalya	8.186.258	11,1
Fransa	6.503.137	8,8
ABD	3.705.765	5,0
Ukrayna	3.336.271	4,5
Kanada	3.266.119	4,4
Japonya	3.158.702	4,3
Avustralya	3.046.596	4,1

5.5 2024 Yılı Mevcut Durum

2024 yılının ilk 6 ayı itibarıyla toplam 80 kooperatif ihracat yaparken, bu kooperatiflerce gerçekleştirilen ihracatın toplam tutarı **54.372.243 dolar** olmuştur. 2024 yılı ilk 6 ay itibarıyla kooperatiflerce yapılan ihracat tutarları Şekil-15’te, aylara göre ihracat yapan kooperatif sayıları ise Şekil-16’da gösterilmektedir.

Şekil-15. 2024 yılı içerisinde aylara göre kooperatiflerce gerçekleştirilen ihracat tutarı (Ocak-Haziran 2024)

Şekil-16. 2024 yılı içerisinde aylara göre ihracat yapan kooperatif sayısı (Ocak-Haziran 2024)

